

Agócs Gergely - Balogh Enikő

Ismét népszerű a házasság Magyarországon

Betekintő

2010-től jelentősen javulni kezdett a házasságkötések és válások mérlege Magyarországon, míg az előbbieké száma dinamikus növekedésnek indult, addig az utóbbiaké nagymértékben csökkent. Európában Magyarországon nőtt legnagyobb mértékben a házasságkötések száma és csökkent legjobban a válásoké. A 2010-es években hazánkban a házasságok megszilárdultak, a házasságkötések száma a rendszerváltás előtti idők óta nem volt ilyen magas, a válások száma pedig hatvan éves mélypontra került. A házasságkötések számának 1975 óta tapasztalható folyamatos csökkenése megállt és 2011-ben növekedésbe fordult át, azóta egyre többen kötnek házasságot, a házasság ismét népszerű Magyarországon.

Kutatásokból kiderül, hogy szorosan összekapcsolódik a házasság fontossága és a gyermekvállalás. Az adatok azt mutatják, hogy a többség véleménye szerint a házasság szükséges a gyermekvállaláshoz, másképpen a házasság a gyermekvállalás előszobája. A kormány számos, az elmúlt évtizedben bevezetett intézkedéssel ösztönzi a házasságkötéseket, ezzel is visszaadva a házasság társadalmi rangját, megbecsültségét.

Bevezető

A rendszerváltás óta eltelt közel 30 év dinamikus változásokat hozott a házasságkötési, a családalapítási és a gyermekvállalási tendenciákban Magyarországon. A negatív európai demográfiai trendek gyengítették a hagyományos családi kötelékeket, átalakultak a családalapítás előtt állók jövőbeni elképzelései, valamint az elképzelések megvalósításának sorrendje (Sztretkyó 2002). A legszembetűnőbb változás a családalapítási életkor kitolódása, a házasságkötések számának csökkenése, valamint a gyermekvállalási kedv visszaesése volt. Elfogadottabbá vált a válás, az élettársi kapcsolat és a tudatos gyermektelenség is (Györffy és mtsai 2013). Pozitív változások a 2010-es kormányváltást követően végrehajtott családbarát fordulat indultak el hazánkban, egy új trendet, hangsúlyos

szemléletváltozást hozva a magyar társadalomba.

A 2010-es években bevezetett családpolitikai intézkedések jelentős változást eredményeztek a termékenységi arányszám és a házasságkötések számának alakulásában. 2010 és 2016 között nagymértékben emelkedett a házasságkötések száma, majd két év stagnálást követően egy korábban nem tapasztalt, impozáns növekedés indult el. 2019 végére 65 300-ra emelkedett a házasságkötések száma, és így a tavalyi évben újra annyian kötötték össze az életüket Magyarországon, mint legutóbb a rendszerváltás idején. Ez a kedvező tendencia a koronavírus járvány ellenére 2020 első kilenc hónapjában tovább folytatódott, hiszen szeptemberig 53 774 frigy kötöttetett, míg az előző év ugyanezen időszakában 52 161, ami 3,1%-os emelkedés.

Szakirodalmi áttekintés

A házasság, mint intézmény már régóta szerves része az emberiség történelmének. A férfi és a nő kapcsolatára, közös életük elindítására vonatkozó

szabályok az ókortól kezdve megjelentek, hiszen már ekkor a társadalom alapjaként, fennmaradásuk zálogaként tekintettek a házasság intéz-

ményére. Heidl a házasságról szóló művében külön felhívja a figyelmet arra (2017:16) hogy, ahogyan mi a társadalom alapsejtjeként tekintünk a családra, úgy a régiek¹ (Musonius és tanítványa, Epiktétosz) a házasság, az otthon és a városállam szoros kapcsolatával szemléltették azt. Musoniusék véleménye szerint „Mindenkinek törődnie kell saját városával, és a városra tekintve kell otthont alapítani. Az otthon megalapításának kezdete a házasság. Ezért, aki lerombolja az emberi házasságot, lerombolja az otthont, lerombolja a poliszt, lerombolja az egész emberiséget, hiszen az nem maradna fenn, ha megszűnne az utódnemzés, és nem létezne tisztességes és törvényes utódnemzés, ha nem lenne házasság.”²

A fenti gondolatból is láthatjuk, mennyire fontosnak, értékesnek tartották már az ókori gondolkodók ezt a szoros emberi kapcsolatot, hiszen úgy vélték, hogy a város, a városállam léte, fennmaradása múlik a házasságon. A házasság értéke, megbecsültsége megmaradt a rómaiaknál is, majd a kereszténység elterjedésével és megerősödésével, a házasság szentségként való elismerésével ezt a nyugati világ is megőrizte, és alapvetően mindmáig őrzi. Az, hogy az elmúlt évezredek alatt a házasság fennmaradt, azt mutatja, hogy ez egy sikeres intézmény, melyre valóban szüksége van a társadalmaknak, illetve a házastársaknak, a férfinak és a nőnek. Ezt a hagyományt, társadalmi értékrendet őrizzük mi is, és alkotmányos értékként megjelenik nálunk is az Alaptörvényben: „Magyarország védi a házasság intézményét, mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony.”

Azon kívül, hogy a házasság hatással van a társadalomra, komoly hatással van a házasságban élőkre is. Kopp Mária és kutatócsoportja behatóan foglalkozott a házasságban élők egészségi állapotával. A házasságot egészségvédő faktorként azonosítják a kutatók (Kovács Éva és mtsai 2013), miszerint a házasságban élők boldogabbak, egészségesebbek és elégedettebbek, jobb mentális állapotban vannak mint azok, akik nem házas

kapcsolatban élnek. A párkapcsolat minősége is nagy szerepet játszik a mentális egészség megőrzésében, hiszen ahol kevesebb a stressz, a depresszió és a szorongás, ahol kisebb a krónikus betegségek előfordulása, ott jobb a felek pszichés állapota is.

Kopp Máriaék azt is megvizsgálták (Kovács Éva és mtsai 2013), milyen a kapcsolat a családi állapot és az életminőség között a magyar lakosság körében. A Hungarostudy Egészség Panel 2006-es országos reprezentatív felmérésének adatai (4841 fő) azt mutatják, hogy a jó házasságban élők között minden vizsgált betegség előfordulási gyakorisága a legalacsonyabb, a depresszió, a szorongás, a vitális kimerültség, az alvászavarok skálákon elért pontszámuk szignifikánsan alacsonyabb, mint az elváltaké vagy a rossz házasságban élőké, férfiaknál és nőknél egyaránt.

Az adatok feldolgozása után kimutatták (Kopp, Székely, Skrabski 2008), hogy a férfiak közül azok, akik a feleségükkel éltek 2002-ben, több mint kétszer (2,2-szer) kisebb valószínűséggel haltak meg 2006-ig, akik pedig nagymértékben számíthattak házastársukra, közel háromszor (2,74-szer) kisebb valószínűséggel. A hagyományos kockázati tényezők szerint korrigálva megnőtt a házastársak szerepe. Azok pedig, akiknek nem volt vagy nem éltek a feleségükkel 2002-ben, közel négyszeres (3,8) valószínűséggel haltak meg, ez az érték az erős házastársi támogatás hiányában már 5,45-szörösre emelkedett. A halálozás kockázatával összefüggésben további faktorokat is vizsgált Kopp Mária és Skrabski Árpád. A férfiak körében 4,34-szer nagyobb eséllyel haltak meg azok, akik kevesebb támogatást kaptak gyermeküktől, ezután jön az egyedül élés (3,8), a munkahelyi bizonytalanság (3,15) és az élet értelmének elvesztése (3,14).

A házasságok számának 1975-től 2010-ig tartó, gyakorlatilag folyamatos csökkenésével együtt járt az élettársi kapcsolatok elterjedése. A házasságkötések időpontjának kitolódása többszöri partnerváltást eredményez, az élettársi kapcsolatokat sokszor a fiatalok próbaházasságának tudják be. Egyes kutatók szerint, az élettársi kapcsolatok pszichológiai jóléte a házasság és az egyedülállók közé esik (Brown et al. 2005). Sok szempontból

¹ Musonius és tanítványa: Caius Musonius Rufus római sztoikus filozófus Kr. u. 25-95 között élt. Tanítványa a görög Epiktétosz.

² Heidl György fordítása ugyanott

a házassághoz hasonlóak az élettársi kapcsolatok, de életminőség szempontjából mégsem ugyanazt adja az élettársi kapcsolat, mint a házasság társas egysége és megtartó hálóját. Ezek a kapcsolatok sokkal törékenyebbek, hamarabb megszakadnak, és csak kis részük marad fenn hosszú távon is.

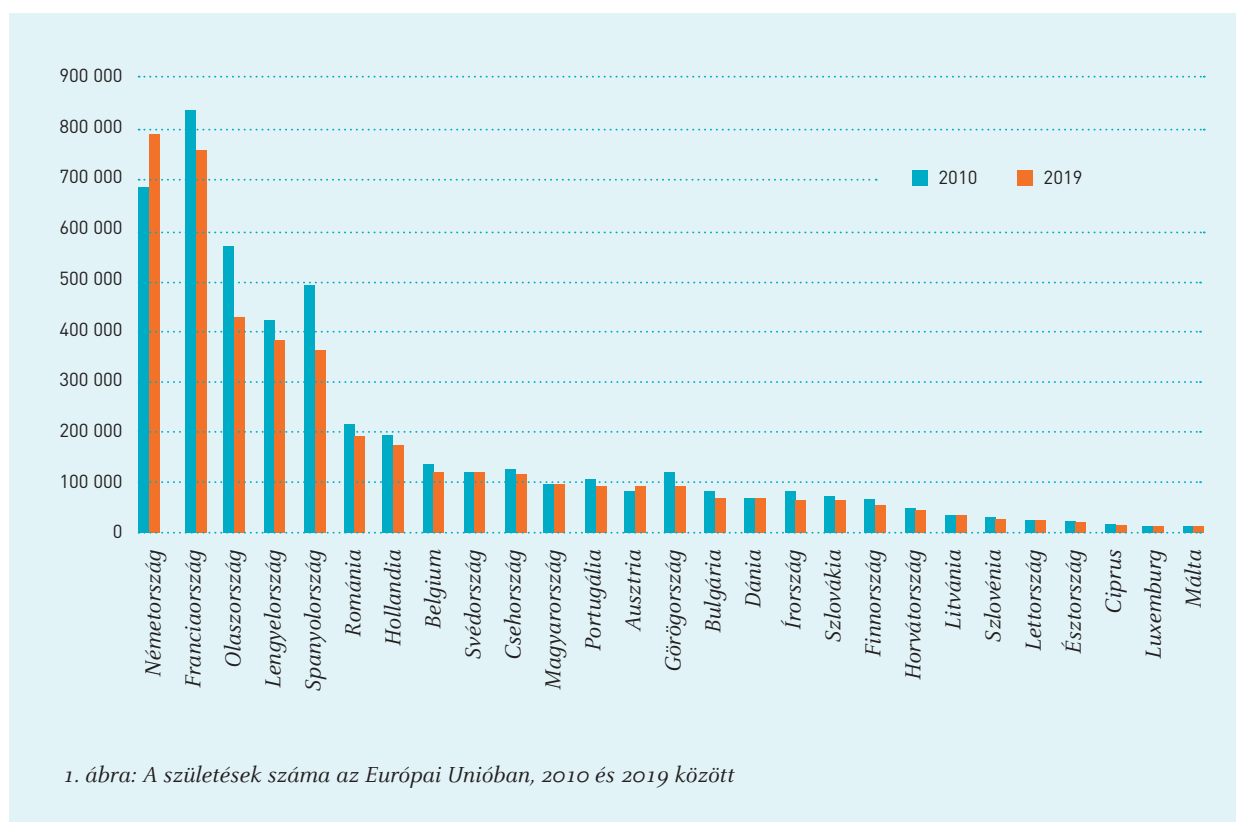
Azok, akik a kapcsolatukban egy idő után a házasság mellett döntenek, boldogabbak, elégedet-

tebbek és kevésbé bizonytalanabbak lehetnek, mint akik soha nem lépnek házasságra. Egyes kutatások szerint azok a házasságok stabilabbak és jobb minőségűek, ahol korábban nem éltek élettársi kapcsolatban a felek (Kamp Dush, Cohan & Amato 2003). A jó házasság tehát biztonságot nyújt, egészségvédő funkcióval bír, és a házasságban élők boldogabbak.

Nemzetközi kitekintés

Az Európai Unió országai között, Németországban és Franciaországban a legmagasabb a születések száma, 2019-ben mind a két országban meghaladta a 750 ezret. A születések száma az Európai Unióban mindössze öt országban emelkedett 2010 és

2019 között. Ebben az öt országban Magyarország is szerepel Németország, Ausztria, Luxemburg és Málta mellett. Magyarországon 90.335-ről 93.100-ra emelkedett a születések száma.³



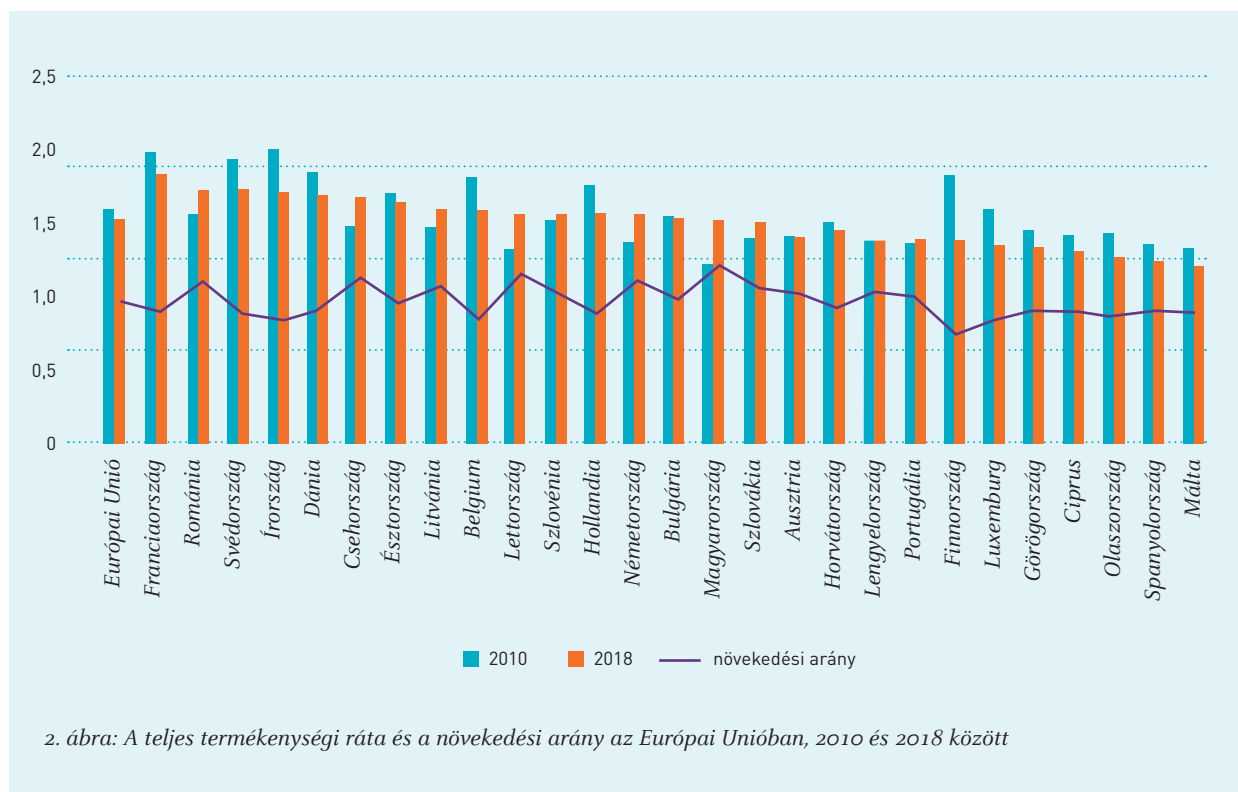
Magyarországnemzetköziösszehasonlításban a 15. helyen áll a teljes termékenységi ráta sorrendjében a többi európai ország között. 2018-ban azon-

ban már az Unió átlagával majdnem azonos volt a termékenységi ráta, hiszen Magyarországon 1,55, az Unióban pedig 1,56 volt. Az már egy nagyon

³Eurostat: Élveszületések száma az Európai Unióban, 2010 és 2019 között https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_fmmonth&lang=en

kedvező fordulatnak tekinthető, hogy Magyarország azok közé az országok közé tartozott, ahol emelkedő tendenciát mutatott a termékenységi

arányszám, az pedig, hogy 8 év alatt itt volt a legnagyobb növekedés, kiemelkedő eredmény.



A házasságkötési kedv az uniós országok több mint kétharmadában növekedett 2010 és 2018 között, mindössze hét olyan ország (Görögország, Horvátország, Olaszország, Málta, Lengyelország, Portugália és Finnország) volt, ahol csökkent a házasságkötések száma. Ugyanakkor 2010 és 2018 között uniós összehasonlításban csak 10 országban emelkedett az 1000 főre jutó házasságköté-

sek aránya. Míg 2010-ben Magyarország 23. helyen állt az ezer főre vetített házasságkötések számát tekintve, addig 2018-ban már kilencedik helyre került. Ha a házasságkötések számának növekedését nézzük, akkor Magyarország első helyen áll, nálunk emelkedett legnagyobb mértékben a házasságkötések száma az Európai Unióban.

1. táblázat Az 1000 főre jutó házasságkötések aránya az Európai Unió 27 országában 2010 és 2018 között.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Belgium	3,9	3,7	3,8	3,4	3,6	4	3,9	3,9	-
Bulgária	3,3	2,9	2,9	3	3,4	3,9	3,8	4	4,1
Csehország	4,5	4,3	4,3	4,1	4,3	4,6	4,8	5	5,1
Dánia	5,6	4,9	5,1	4,9	5	5,1	5,4	5,5	5,6
Németország	4,7	4,6	4,8	4,6	4,8	4,9	5	4,9	-
Észtország	3,8	4,1	4,5	4,3	4,7	5,2	4,8	4,9	5

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Írország	4,5	4,3	4,5	4,5	4,7	4,7	4,8	4,6	4,3
Görögország	5,1	5	4,5	4,7	4,9	5	4,6	4,7	4,4
Spanyolország	3,6	3,4	3,5	3,3	3,4	3,6	3,7	3,7	3,5
Franciaország	3,9	3,6	3,7	3,6	3,6	3,6	3,5	3,5	-
Horvátország	5	4,7	4,8	4,5	4,6	4,7	4,9	4,9	4,9
Olaszország	3,7	3,4	3,5	3,2	3,1	3,2	3,4	3,2	3,2
Ciprus	7,3	7,3	6,7	6,4	6,3	7,2	7,5	6,8	7,8
Lettország	4,4	5,2	5,5	5,7	6,3	6,9	6,6	6,8	6,8
Litvánia	6	6,3	6,9	6,9	7,6	7,6	7,4	7,5	7
Luxemburg	3,5	3,3	3,4	3,2	3	3,6	3,2	3,2	3,1
Magyarország	3,6	3,6	3,6	3,7	3,9	4,7	5,3	5,2	5,2
Málta	6,3	6,2	6,7	6,1	6,6	6,7	6,7	6,3	5,8
Hollandia	4,5	4,3	4,2	3,8	3,9	3,8	3,8	3,8	3,7
Ausztria	4,5	4,3	4,6	4,3	4,4	5,1	5,1	5,1	5,3
Lengyelország	6	5,4	5,4	4,7	5	5	5,1	5,1	5,1
Portugália	3,8	3,4	3,3	3,1	3	3,1	3,1	3,3	3,4
Románia	5,7	5,2	5,4	5,4	5,9	6,3	6,8	7,3	7,4
Szlovénia	3,2	3,2	3,4	3	3,2	3,1	3,2	3,1	3,5
Szlovákia	4,7	4,7	4,8	4,7	4,9	5,3	5,5	5,8	5,7
Finnország	5,6	5,3	5,3	4,6	4,5	4,5	4,5	4,8	4,3
Svédország	5,3	5	5,3	5,4	5,5	5,3	5,4	5,2	5

2. táblázat: Az 1000 főre jutó házasságkötések száma az Európai Unió 27 országában 2010 és 2018 között.
Az utolsó három országnál nincsenek 2018-ra adatok, így a növekedés aránya 2010 és 2017 közötti időszakra vonatkozik.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 vs 2010
Magyarország	35520	35812	36161	36986	38780	46137	51805	50572	50828	143%
Lettország	9290	10760	11244	11436	12515	13617	13002	13150	13058	141%
Észtország	5066	5499	5888	5630	6220	6815	6360	6447	6573	130%
Ausztria	37545	36426	38592	36140	37458	44502	44890	44981	46468	124%
Románia	115778	105599	107760	107507	118075	125454	133183	142613	143292	124%
Szlovákia	25415	25621	26006	25491	26737	28775	29897	31309	31177	123%

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 vs 2010
Bulgária	24286	21448	21167	21943	24596	27720	26803	28593	28961	119%
Csehország	46746	45137	45206	43499	45575	48191	50768	52567	54470	117%
Ciprus	6081	6210	5806	5493	5378	6092	6375	5882	6777	111%
Szlovénia	6528	6671	7057	6254	6571	6449	6667	6481	7256	111%
Luxemburg	1749	1714	1782	1722	1657	2052	1884	1908	1898	109%
Málta	2596	2562	2823	2578	2871	3002	3034	2934	2831	109%
Litvánia	18688	19221	20660	20469	22142	21987	21347	21186	19734	106%
Dánia	30949	27198	28503	27503	28331	28853	30767	31777	32525	105%
Írország	20594	19855	20713	20680	22045	22116	22626	22021	21053	102%
Svédország	50028	46922	50044	51610	53113	52314	53817	52497	50796	102%
Spanyolország	165641	158220	163173	154470	160256	166651	173049	171320	165527	100%
Horvátország	21294	20211	20323	19169	19501	19834	20467	20310	19921	94%
Olaszország	217700	204830	208947	194057	189765	194377	203258	191287	195778	90%
Portugália	39993	36035	34423	31998	31478	32393	32399	33634	34637	87%
Hollandia	75399	71572	70315	64549	65333	64308	65249	64402	64315	85%
Görögország	56338	55099	49710	51256	53105	53672	49632	50138	47428	84%
Lengyelország	228337	206471	203850	180396	188488	188832	193455	192576	192443	84%
Finnország	29952	28408	28878	25119	24462	24708	24464	26542	23799	79%
Németország	382047	377816	387423	373655	385952	400115	410426	407466	:	107%
Franciaország	251713	236975	241000	238720	241425	236432	232865	234013	:	93%
Belgium	42159	41001	42198	37854	39878	45005	44725	44329	:	105%

2010 és 2016 között az uniós országok több mint felében csökkent a választások száma. 2018-ban – azoknál az országoknál, ahol van a választások számáról adat – hasonlóan alakult a választások aránya. Uniós összehasonlításban Magyarország a 19. helyen

állt 2010-ben az 1000 főre jutó választások számában és a 7. helyen 2018-ban, amikor a választások száma 17 ezer alá csökkent.⁸ Az adatok alapján a legnagyobb mértékű csökkenés nálunk történt.

⁸Eurostat: Választások száma az Európai Unióban, 2010 és 2018 között <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00206/default/table?lang=en>

3. táblázat Az 1000 főre jutó válások aránya az Európa Unió 27 országában 2010 és 2018 között

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Belgium	2,7	2,5	2,3	2,2	2,2	2,2	2,1	2	-
Bulgária	1,5	1,4	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Csehország	2,9	2,7	2,5	2,7	2,5	2,5	2,4	2,4	2,3
Dánia	2,6	2,6	2,8	3,4	3,4	2,9	3	2,6	2,6
Németország	2,3	2,3	2,2	2,1	2,1	2	2	1,9	-
Észtország	2,2	2,3	2,4	2,5	2,4	2,6	2,5	2,5	2,4
Írország	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	-
Görögország	1,2	1,1	1,3	1,5	1,3	1,4	1	1,8	-
Spanyolország	2,2	2,2	2,2	2	2,2	2,1	2,1	2,1	2
Franciaország	2,1	2	2	1,9	1,9	1,9	1,9	-	-
Horvátország	1,2	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,7	1,5	1,5
Olaszország	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1,4	1,6	1,5	1,5
Ciprus	2,3	2,3	2,4	2,2	2,2	2,1	2,3	2,2	:
Lettország	2,4	4	3,6	3,5	3,1	2,6	3,1	3,1	3,1
Litvánia	3,2	3,4	3,5	3,4	3,3	3,2	3,1	3	3,1
Luxemburg	2,1	2,3	2	2,1	2,6	2,4	2,1	2	2
Magyarország	2,4	2,3	2,2	2	2	2,1	2	1,9	1,7
Málta	-	0,1	1,1	0,8	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7
Hollandia	2	2	2,1	2	2,1	2	2	1,9	1,8
Ausztria	2,1	2,1	2	1,9	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8
Lengyelország	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7	1,8	1,7	1,7	1,7
Portugália	2,6	2,5	2,4	2,2	2,1	2,3	2,2	2,1	2
Románia	1,6	1,8	1,6	1,4	1,4	1,6	1,5	1,6	1,6
Szlovénia	1,2	1,1	1,2	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1
Szlovákia	2,2	2,1	2	2	1,9	1,8	1,7	1,8	1,8
Finnország	2,5	2,5	2,4	2,5	2,5	2,5	2,5	2,4	2,4
Svédország	2,5	2,5	2,5	2,8	2,7	2,5	2,4	2,4	2,5

Európai összehasonlításban jól látható, hogy 2010 óta Magyarországon stabilizálódtak legjobban a párkapcsolatok, hiszen hazánkban nőtt legnagyobb mértékben a házasságkötések száma és csök-

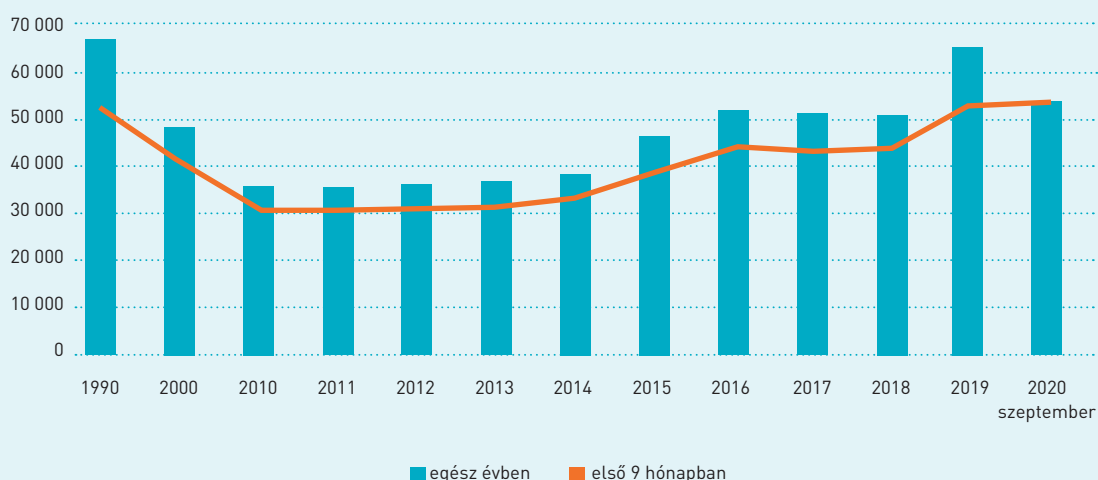
kent legjobban a válások száma, tehát mindkét irányú változás Magyarországon volt a legkedvezőbb az összes uniós ország közül.

A házasságkötések számának alakulása Magyarországon

A demográfiai hanyatlás okai közé sorolhatjuk a házassági életkor fokozatos kitolódását. Ez azt jelenti, hogy 1991 és 2016 között 8 évvel növekedett az első házasságkötések átlagos életkora, mind a férfiak, mind a nők esetében. Míg a férfiak 32-33 éves korukban kötötték meg az első házasságukat, addig a nők három évvel korábban, 29-30 éves korukban. Ennek a korábbi időszakhoz képest halogató magatartásnak többek között az is az oka, hogy a fiatalok egyre inkább az egzisztenciális alapok megteremtésére, és a magasabb iskolai végzettség megszerzésére kezdtek fókuszálni.

2010 sok szempontból vízválasztó volt a népmoz-

galmi adatok szempontjából. Egyrészt a házasságkötések számának negatív rekordja ekkorra tehető, hiszen ez volt az egyetlen olyan év, amikor válás (23 873) és megözvegyülés (47 208) miatt kétszer annyi házasság szűnt meg, mint amennyit kötöttek (35 520). Másrészt az akkor megválasztott kormány aktív beavatkozásának köszönhetően 2010-től jelentősen javulni kezdett a házasságkötések és válások mérlege, míg dinamikus növekedésnek indult az előbbieket száma, addig az utóbbiaké nagymértékben csökkent. Ez a tendencia a 2019-ben bevezetett Családvédelmi Akcióterv hatására csak tovább erősödött.

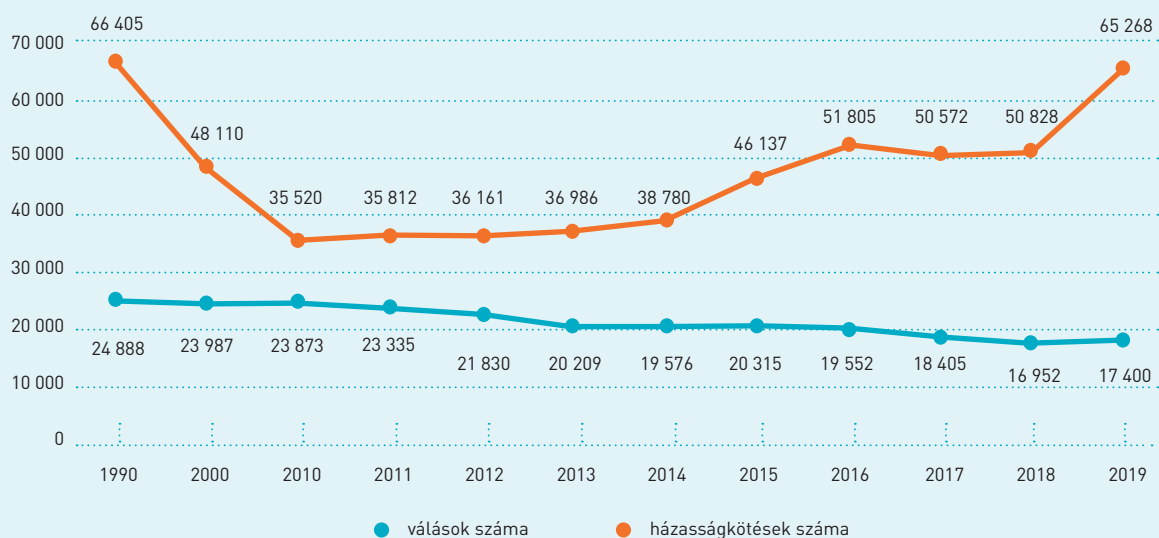


3. ábra: A házasságkötések számának alakulása 1990–2020, KSH

A 2010-es mélyponthoz képest látható, hogy 2019. év végére majdnem megduplázódott a házasságkötések száma, és 84%-kal több házasságot kötöttek, mint 9 évvel korábban (1. ábra). Amennyiben a 2020-as év első 6 hónapjának adatait hasonlítjuk össze a 2010-es adatokkal, akkor még kedvezőbb képet kapunk, hiszen míg 2010-ben 14 633 pár mondta ki a boldogító igent, addig 2020-ban már 26 789, ami közel kétszeres emelkedés annak ellenére, hogy 2020 májusában és júniusában a járvány hatására kevesebb házasságot kötöttek, mint egy évvel korábban. 2020 első 9 hónapját

tekintve 3,1%-os emelkedést látunk 2019 azonos időszakához képest.

Az ezer lakosra jutó házasságkötések száma a 2010-es 3,6-ról 2019-re 6,7-re emelkedett, mely növekedés jelentőségét akkor érezhetjük igazán, ha hozzátesszük, hogy 1975 óta ez a szám folyamatosan csökkent. Akkor ez 9,9 volt, majd a rendszerváltáskor már csak 6,4 házasságkötés jutott ezer lakosra. Ez azt is jelenti, hogy a házasságkötések száma 9 év alatt annyit emelkedett, mint amennyit 2010 előtt 24 év alatt romlott.



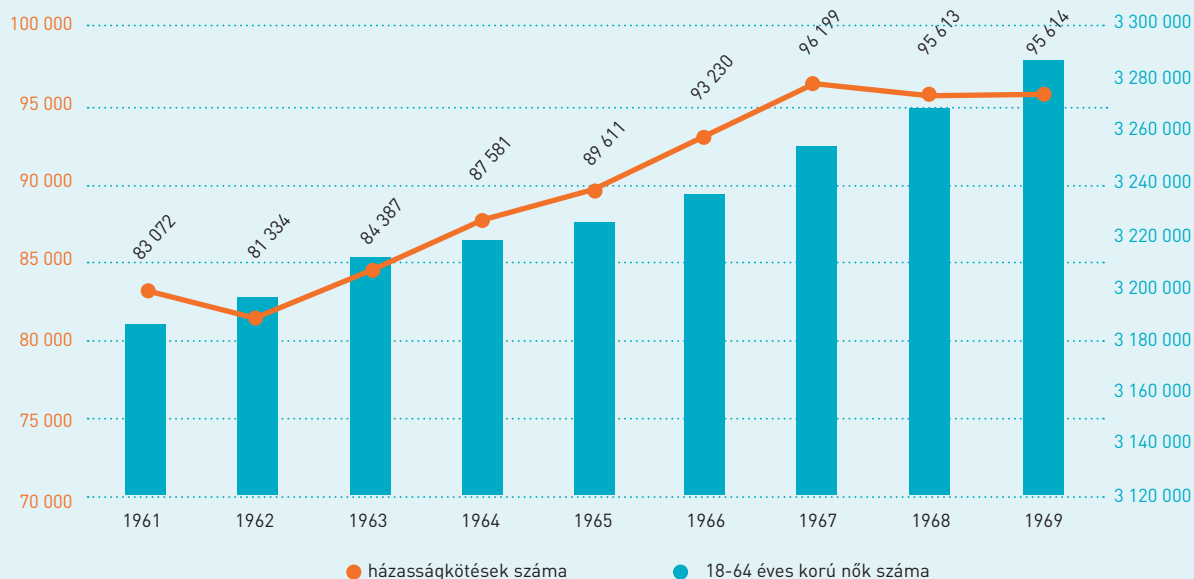
4. ábra: A házasságkötések és válások számának alakulása 1990–2019, KSH⁹

Míg 2010-ben a házasságkötések számához viszonyítva kétharmadnyi volt (67%) a válások száma, addig 2018-ban már csak harmadannyi (33,3%). 2019-ben ez az arány tovább javult annak ellenére, hogy válások száma kis mértékben emelkedett (2. ábra).

A házasságkötések számának változásában utoljára az 1960-as években volt megfigyelhető növekvő tendencia, majd 1970-től hullámzóan alakult, 1975 óta pedig gyakorlatilag folyamatosan csökkent a számuk, ami azt jelenti, hogy 66%-kal

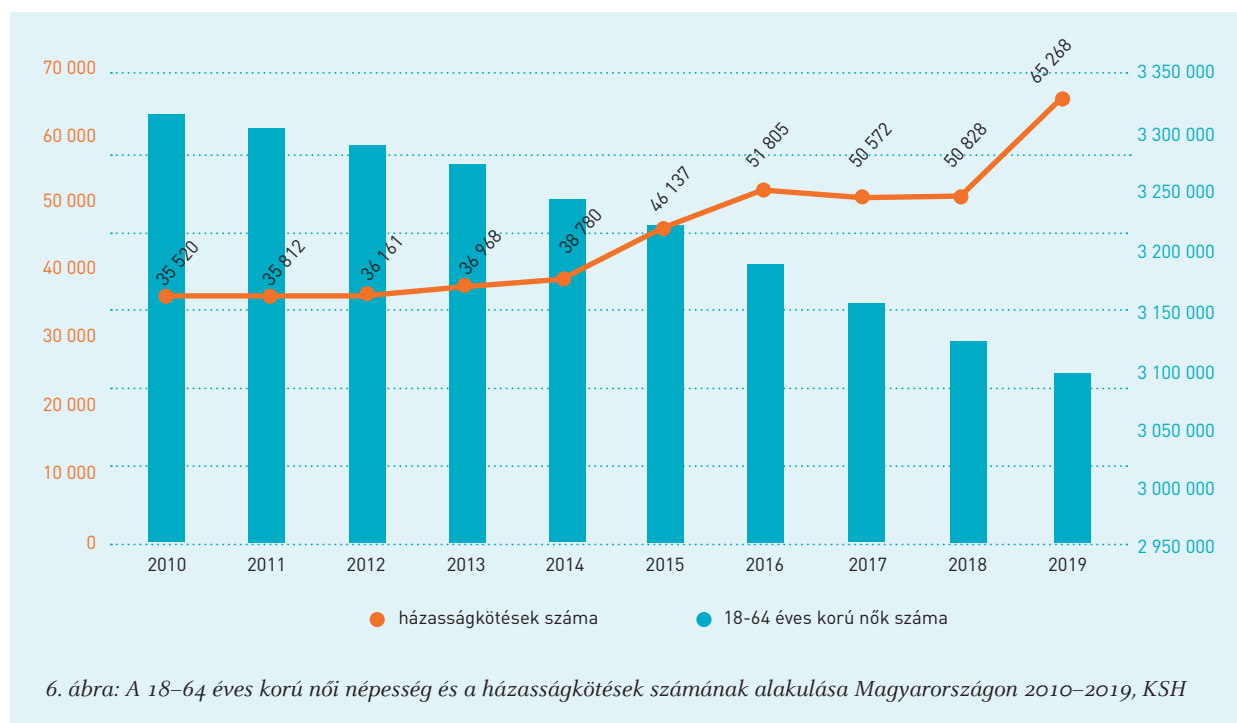
kevesebb házasságot kötöttek 2010-ben, mint 35 évvel korábban.

Az utóbbi évek változásainak értékeléséhez további segítséget jelent, ha a felnőttkorú női népességet a házasságkötések számával vetjük össze. Ezt vizsgálva láthatjuk, hogy az 1960-as években, ahogy a népesség nőtt, úgy nőtt ezzel együtt a házasságkötések száma is. Vagyis egyenes arányosság figyelhető meg 1962 és 1967 között a két tengelyen (3. ábra).



5. ábra: A 18–64 éves korú női népesség és a házasságkötések számának alakulása Magyarországon 1961–1969, KSH

Azonban az 1960-as években tapasztalható emelkedést az elmúlt tíz év emelkedésével összehasonlítva jól látszik egy fontos különbség a két időszak között. A 2010-es években a felnőttkorú női népesség száma rohamosan csökkent, de a házasságkötések száma ezt nem követte, hanem éppen ellenkezőleg viselkedett: emelkedett (4. ábra). A múlt század közepén egy demográfiailag virágzó időszak velejárójaként tekinthetünk a házasságkötések számának növekedésére, az elmúlt évtizedet nézve azonban az látszik, hogy egy demográfiailag hanyatló környezetben növekszik a házasságkötések száma. Sőt egy kifejezetten romló környezetben sikerült megfordítani az évek óta csökkenő tendenciát, és gyakorlatilag úgy sikerült elérni a rendszerváltás kori házasságkötési számokat, hogy közben az érintett lakosság száma fogyatkozott.



2010-től több demográfiai változás is történt a házasságok területén. A változás az egész társadalmat érintette, az összes életkori korcsoportban növekedett a házasságkötések száma, legjobban a 30-as korcsoport körében, legkevésbé a legfiatalabb korcsoportban. Az iskolai végzettséget vizsgálva megfigyelhető, hogy az alacsonyabb iskolai

végzettséggel rendelkezők körében nőtt elsősorban a házasságkötések száma. 2010 és 2016 között azoknak a házasságoknak emelkedett a számuk, ahol mindkét fél nőtlen/hajadon volt, vagyis az első házasságuk volt. Az adatokból az látszik, hogy az emberek újra el mernek köteleződni, újra szívesen kötnek házasságot Magyarországon.

A jól működő házasság feltételei

A Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS) az Egyedülálló Szülők Klubja Alapítvánnyal és a Nagycsaládosok Országos Egyesületével (NOE) együttműködve 2020 januárjában online kutatást végzett a házasság és a válás témakörében. A vizsgálat célja, többek között

annak felderítése volt, milyen tényezők járulnak hozzá a jól működő házassághoz, mi kell a házasság megtartásához.

A válaszadók egy 1-10-ig terjedő skálán értékelték, hogy véleményük szerint mi szükséges a hosszantartó, jó házassághoz. A 34 tényezőt értékelő

⁹KSH Népesség, népmozgalom: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsdoo1b.html

¹⁰KSH népesedési adatok: <https://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/orszag.html>,

eredmények azt mutatják, hogy a válaszadók az első 15 helyre inkább immateriális tényezőket tettek, mint például a bizalom (9,75), egymás elfogadása (9,63), szerelem, szeretet (9,61), működő kommunikáció egymással (9,61), őszinteség (9,60) stb. A rangsor közepén álltak a materiális tényezők, mint az ápoltság, külső megjelenés (8,33), lakás (7,23), anyagi feltételek (6,51). A rangsor végén pedig az intézményesített értékek, mint a házassági szerződés (3,47), vallásosság (4,33), állam támogatása (5,00), azonos végzettség (5,33).

A válaszokat aszerint is megvizsgálták, hogy volt-e a megkérdezettnek gyermeke vagy nem. Szignifikáns eltérés négy esetben mutatkozott: a gyermeket nevelők magasabbra értékelték a gyermeknevelést, mint a jó házasság feltételét (8,2, míg a gyermektelenek csak 7-re), a családi munkamegosztást (8,8, szemben a 8,1-gyel), egymás elfogadását (9,6 szemben a 9,3-mal) és a jó szülői mintát (7,5 és 6,8). Nem volt meghatározó, de érdemes kiemelni, hogy a gyermekek alulértékelték a lakás, a biztos munkahely, az állami támogatás meglétét a gyermekkel nem rendelkezőkhöz képest.

A nem elváltak és az elváltak természetesen sok szempontból másképpen értékelték a jól működő házasság feltételeit. Ugyanúgy magasra értékelték a bizalmat, a szeretetet, a közös értékrendet,

a problémamegoldást, és az elköteleződést. A megfelelő kommunikáció, a minőségi idő, az odafigyelés, a figyelmesség, az őszinteség, a közös tervek azonban fontosabbak voltak az elváltak számára, hasonlóan a külső megjelenéshez és a szexualitáshoz. A nem elváltak ellenben fontosabb feltételnek tartották a jó házassághoz a gyermekvállalást, de például a vallásosságot is.

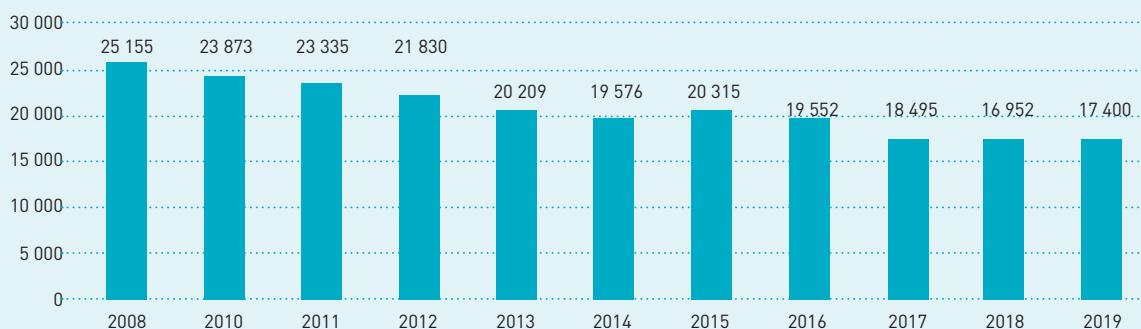
Talán nem meglepő, hogy a házasság megítélésének fontossága is jelentősen eltér a két csoportban. A nem elváltak 94%-a tartja nagyon fontosnak vagy fontosnak a házasság intézményét szemben az elváltak 68%-val. A válást átélők harmada pedig nem tartja fontosnak, míg az el nem váltaknál csak 6% vélekedik így.

A kutatás során a családtámogatási intézkedések hatását is vizsgálták a házasságkötési szándéokra. A válaszadók közül csaknem kétszer annyian gondolják úgy, hogy nagyon, vagy inkább pozitívan hatnak a támogatások, mint akik szerint nem. Ugyanezt a kérdést az elváltak és nem elváltak szerint vizsgálva az derült ki, hogy az elváltak inkább vélték úgy, hogy nincs hatása a házasságra a családtámogató intézkedéseknek (19,5%), míg akik nem váltak el úgy látják, hogy inkább pozitív hatással vannak.

A válások számának alakulása Magyarországon

Az elmúlt években a házasságkötések számának emelkedésével egyidejűleg a válások számának alakulásában is kedvező fordulat következett be. 2010-től folyamatosan csökkent a különváló párok száma. Míg 2008-ban még 25 155 válást regisztráltak, addig 10 évvel később, 2018-ban mondták ki a legkevesebb válást (16 952) 1960 óta (5. ábra).

A 2008-as adat súlyosságát különösen akkor érzékelhetjük, ha a házasságkötések számát is mellé tesszük. 2008-ban ez alig érte el a 40 ezret (40 105), vagyis ha az akkori adatokat vesszük alapul, akkor a válások száma meghaladta a házasságkötések felét.



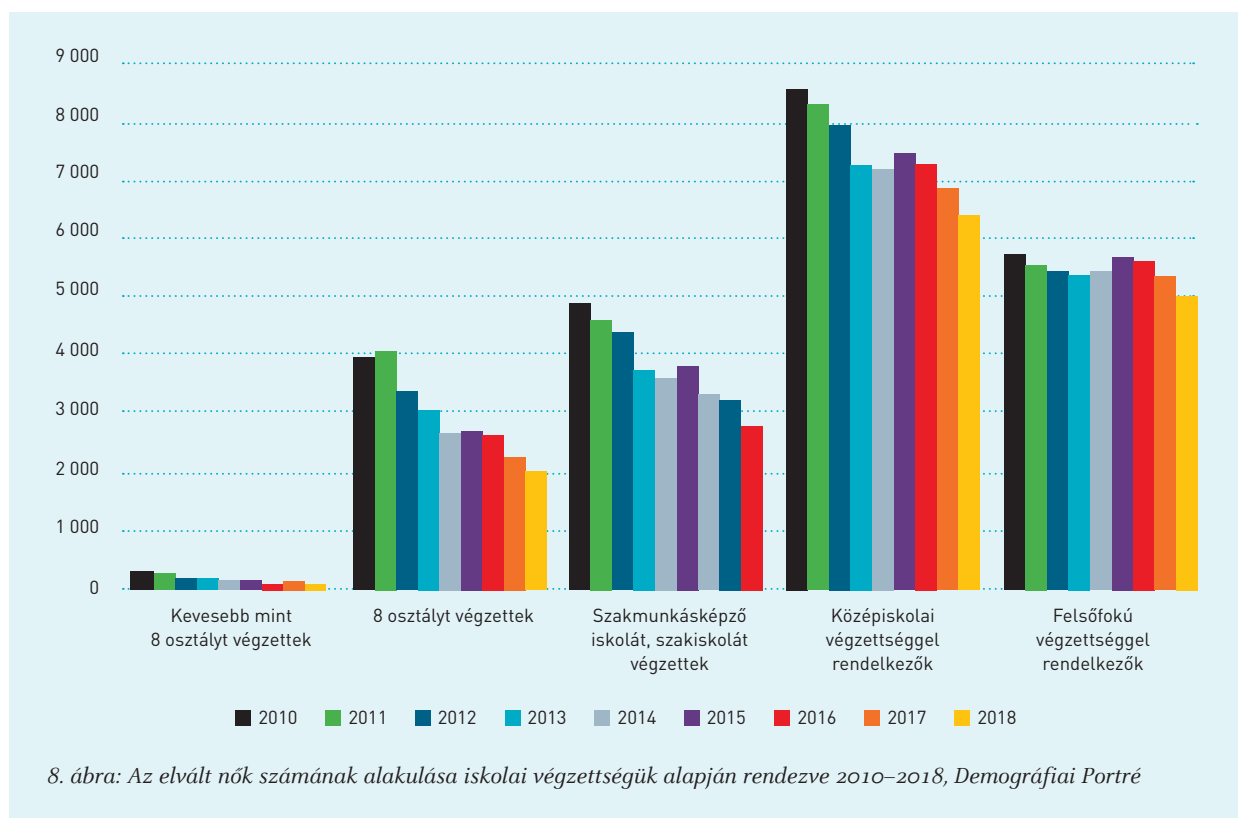
7. ábra: A válások számának alakulása 2008–2019, KSH¹²

A válásokat vizsgálva is megfigyelhetők bizonyos demográfiai változások. Az életkort tekintve a válás, mint népmozgalmi esemény, áttolódott a 40-49 éves korcsoportra, és 2017-ben a házasságok stabilitása a 40-es éveikben járó pároknál volt a legkritikusabb. A válási életkor változásában valószínűleg nagy szerepet játszott a házassági életkor kitolódása, azonban mivel a váláskori életkor nagyobb mértékben növekedett, mint a házasságkötési életkor, ezért ez nem lehet az egyedüli ok. 1990-ben a nők 11,3 évvel voltak idősebbek a válásukkor (34,3 év), mint a házasságkötésük idején (23 év). 2017-ben ez 15,4-re emelkedett (váláskori átlag-

életkor 42 év, házasságkötés ideje 26,6 év), ami azt jelenti, hogy a pároknak megnőtt a házasságban töltött életszakaszuk.

1990 és 2017 között a házasságban eltöltött átlagos időtartam megnövekedett, 10,9-ről 14 év fölé, vagyis stabilabbakká és hosszabbakká váltak a házasságok.

Az elvált nők esetében, az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők körében láthatjuk a legnagyobb arányú csökkenést, és a diplomás nők esetében a legkisebbet a 2000-2018-as időszakban. A férfiak esetében is hasonló változásokat mutatnak az adatok.



2010-ről 2018-ra iskolai végzettségre tekintet nélkül, minden csoportban csökkent a válások száma. A kevesebb, mint 8 osztályt végzettek esetében ez a csökkenés 70%, a 8 osztályt végzettek esetében 50%, szaktanulmányokat iskolát végzettek esetében 42%, középiskolát végzettek esetében 25%, és a felsőfokú végzettségük esetében 12% (8. ábra).

Az eltérő iskolai végzettséggel rendelkező pároknál pedig ott magasabb a válás aránya, ahol a nő rendelkezik a magasabb végzettséggel.¹³

A válások legkiszolgáltatottabb szereplői a gyermekek, ezért fontos, mekkora az érintettségük a válások során. A válások demográfiai jellemzői között a KSH arról is beszámolt, hogy 1999 és

¹² KSH Népszámítás, népmozgalom: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wntoo1c.html

¹³ Központi Statisztikai Hivatal (2019): A válások demográfiai jellemzői. Statisztikai tükrök <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stat-tukor/valas17.pdf>

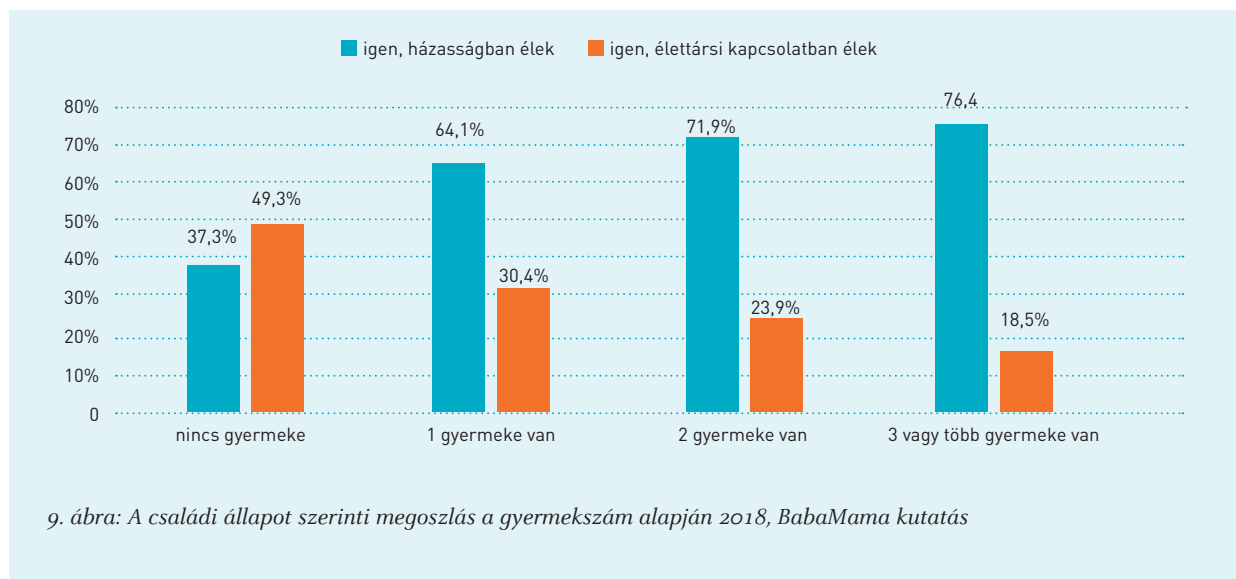
2017 között 10 százalékponttal, 36,5%-ról 46,2%-ra emelkedett az olyan válások aránya, ahol nem volt közös gyermek. Ez azt jelenti, hogy a válások közel felében ma már nem érintett közös gyermek. A válásokat a gyermekek érintettsége alapján vizsgálva azt láthatjuk, hogy a legjelentősebb változás azoknál a családoknál volt, ahol egy kiskorú gyermeket neveltek, ugyanis itt 36%-ról 30%-ra csökkent a válások aránya,¹⁴ emellett a kettő, illetve

3 vagy többgyermeket nevelők körében is visszaesett a válások száma. Ez azt jelentette, hogy 2007 és 2017 között közel 10 ezerrel csökkent a közös kiskorú gyermekeket érintő válások száma. Ebből az látszik, hogy a közös gyermek jelenléte egyre inkább védőfaktornak tekinthető a házasság szempontjából, vagyis a gyermek léte összetartja a házasságot, de értelmezhető úgy is, hogy a tartósabb házasságokban vállalnak inkább gyermekeket.

A házasság és a gyermekvállalás összefüggései

A házasságok számának növekedését látva természetesen felmerül az a kérdés, mindez hogyan hat a gyermekvállalásra, a családok bővülésére. A Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS) az elmúlt években számos kutatásában összetetten vizsgálta a gyermekvállalás motivációit, hogy képet kapjunk a gyermekes családok attitűdjeiről, a gyermekvállalással kapcsolatos döntések mögött meghúzódó szempontokról. Kutatásainkból is látszik, hogy a házasság, mint párkapcsolati forma elsősorban a gyermekes, illetve gyermeket váró pároknál jellemző, és a gyermekvállalás szándéka az egyik legfőbb házasságkötési tényező. 2018-ban a gyermekvállalás

motivációiról végzett felmérésünkben¹⁵ résztvevő egygyermekesek közel kétharmada (64,1%-a), a kétgyermekesek 71,9%-a, míg a nagycsaládok több mint háromnegyede (76,4%-a) élt házasságban. A vizsgálatunkban résztvevők esetében elmondható, hogy a gyermekek számának növekedésével egyenes arányban nő a házasságban élők aránya (9. ábra). Ugyanakkor a gyermektelen pároknál jóval kisebb (37,3%) a házások aránya. A gyermekesek esetén pedig az élettársi kapcsolatban élők aránya csökken a családban élő gyermekek számának növekedésével párhuzamosan.



¹⁴ Központi Statisztikai Hivatal (2019): A válások demográfiai jellemzői. Statisztikai tükrök

¹⁵ A gyermekvállalásról, szülővé válásról szóló felmérésünket a 2018 novemberében megrendezett BabaMama Expóra ellátogató családok, illetve a 2018 decemberében a Millenárison megrendezett Jótékonysági Adventi Vásáron résztvevők között végeztük. Kérdőívünket a rendezvényeket megelőzően (online) 2402 személy, a helyszíneken további 431 fő töltötte ki, így felmérésünk összességében 2833 személy véleményét tükrözi. A válaszadók 65,2%-a élt házasságban és 28,8%-uk élettársi kapcsolatban.

A házasságkötések számának növekedésével felmerül egy további kutatási kérdés: az emberek mennyire tartják fontosnak a gyermekvállalás szempontjából a házasságkötést, azaz, hogy a gyermekvállalás befolyásolja-e a házasságkötési szándékot. Az előzőekben már idézett kutatásunkban a válaszadók valamivel több, mint fele (52,2%-a) szerint a gyermek megszületése előtt össze kell házasodnia a párnak.

További kutatásainkból is az derült ki, hogy szoros összefüggés van a házasság fontossága és a gyermekvállalás között. A 2019-es intergenerációs kutatásunkban¹⁶ (Papházi Tibor és mtsai 2019, a résztvevő fiatalok többsége házasságban szeretne élni, és a fiatalok nagy többsége, mintegy háromnegyede a közeljövőben tervezi a gyermekvállalást is (74,1%), ráadásul 2 vagy több gyereket szeretne (83,6%). Ugyanezen kutatás idős megkérdezettjei között a nőtlenek/hajadonok aránya csupán 2,2% volt, és elsőprő többségüknek, 95,5%-uknak volt gyermeke. A fiatalok körében a házasságot tervezők 97,1%-a tervezi a gyermekvállalást is. Ez gyakorlatilag megegyezik az idősek által már megvalósított gyermekvállalás arányával. A fenti adatokból is az látszik, hogy a magyar fiatalok házasságpártiak, és eredendően több gyermeket terveznek, mint amennyi végül valójában megszületik. Ebben a felmérésben az idős válaszadók közel kétharmada, 63,2%-a tartja fontosnak, hogy aki gyermeket vállal az házasságot kössön. Azaz az adatok azt mutatják, hogy a válaszadók többségének véleménye szerint a házasság szükséges a gyermekvállaláshoz, a házasság a gyermekvállalás előszobája. A fentiek alapján elmondhatjuk, hogy a gyermekvállalási terveket a házasságkötési tervek döntően befolyásolják. A gyerek és a házasság egymást kölcsönösen erősítő tényezők.

Az idősek és a fiatalok (ugyan más sorrendben, de) ugyanazokat a jellemzőket tartják szükségesnek a gyermekvállaláshoz: testi-lelki egészség, biztos munkahely, szerelem, lakás, házasság, anyagi feltételek, szülői feladatok megosztása.

A gyermekvállalás motivációiról szóló kutatás eredményei hasonlóan alakultak, a megkérdezettek közel kétharmadának (64,4%-ának) a testi, lelki érettség, 57,2%-ának a házasság, a stabil párkapcsolat, 51,5%-ának pedig a szerelem a legfőbb motivációs szempont a gyermekvállalás kapcsán.

A határon túli magyarok körében végzett 2018-as kutatásunk során¹⁷ (Papházi Tibor és mtsai 2019, b): a gyermekkel nem rendelkező válaszadókat kérdeztük arról, mely tényezőket tartják legfontosabbnak a gyermekvállaláshoz. A gyermekvállalás feltételei közül kiemelkedően fontosnak bizonyult a stabil párkapcsolat, a munkahely és a megfelelő lakáskörülmények. Különbség mutatkozott azonban az egyes korcsoportok között: a legfiatalabbak a lakáskörülményeket választották legnagyobb arányban, a 30-39 évesek között kiugró az egészségi problémák megszűnésének feltétele, a legidősebb 40-49 éves korosztálynál az államtól várt anyagi támogatások gyakorisága is nagyon fontos.

A fentiek az is alátámasztja, hogy a hazai házasságok számának növekedésével együtt járt a házasságban született gyermekek arányának emelkedése is. 2015 után újra nőtt a házasságban született gyermekek aránya. A házasságban született gyermekek aránya közel 10%-kal, 52,2%-ról 61,1%-ra emelkedett, és ezzel párhuzamosan a hajadon édesanyák aránya 43,2%-ról 35,9%-ra csökkent.

¹⁶2019 nyarán az Egészséges és Harmonikus Családokért Alapítvánnyal közösen végzett kutatást a KINCS, melynek célja az intergenerációs kapcsolatok vizsgálata volt, továbbá kísérletet tettünk megválaszolni azt a kérdést, vajon miként alakulnak a fiatalok gyermekvállalási tervei, mit tartanak szükségesnek a gyermekvállaláshoz, több kérdéssel érintve ezzel a házasságot, valamint a tartós párkapcsolatok témáját is. A kutatás során két minta született: a fiatal 18-25 éves generáció 500 fős mintája, valamint az összehasonlító vizsgálatként szolgáló idősebb 65-75 év közötti generáció szintén 500 fős csoportja.

¹⁷A Nemzetpolitikai Kutatóintézet (NPKI) 2018 őszén közösen végzett kutatásban kíváncsiak voltunk többek között arra, vajon a határon túl élő magyarok (Erdély, Vajdaság, Felvidék, Kárpátalja) hogyan vélekednek a házasságról valamint a gyermekvállalásról, továbbá melyek azok a tényezők, amelyek segítik a házasságok számának növekedését és a gyermekvállalási hajlandóságot. A kutatásban 2576 fő vett részt. A minta több mint 90%-át a házasok (52,9%) és nőtlenek/hajadonok (40,1%) alkották, az elváltak és özvegyek aránya összesen 7%.

Mi kell a házassághoz, mi tartja egyben?

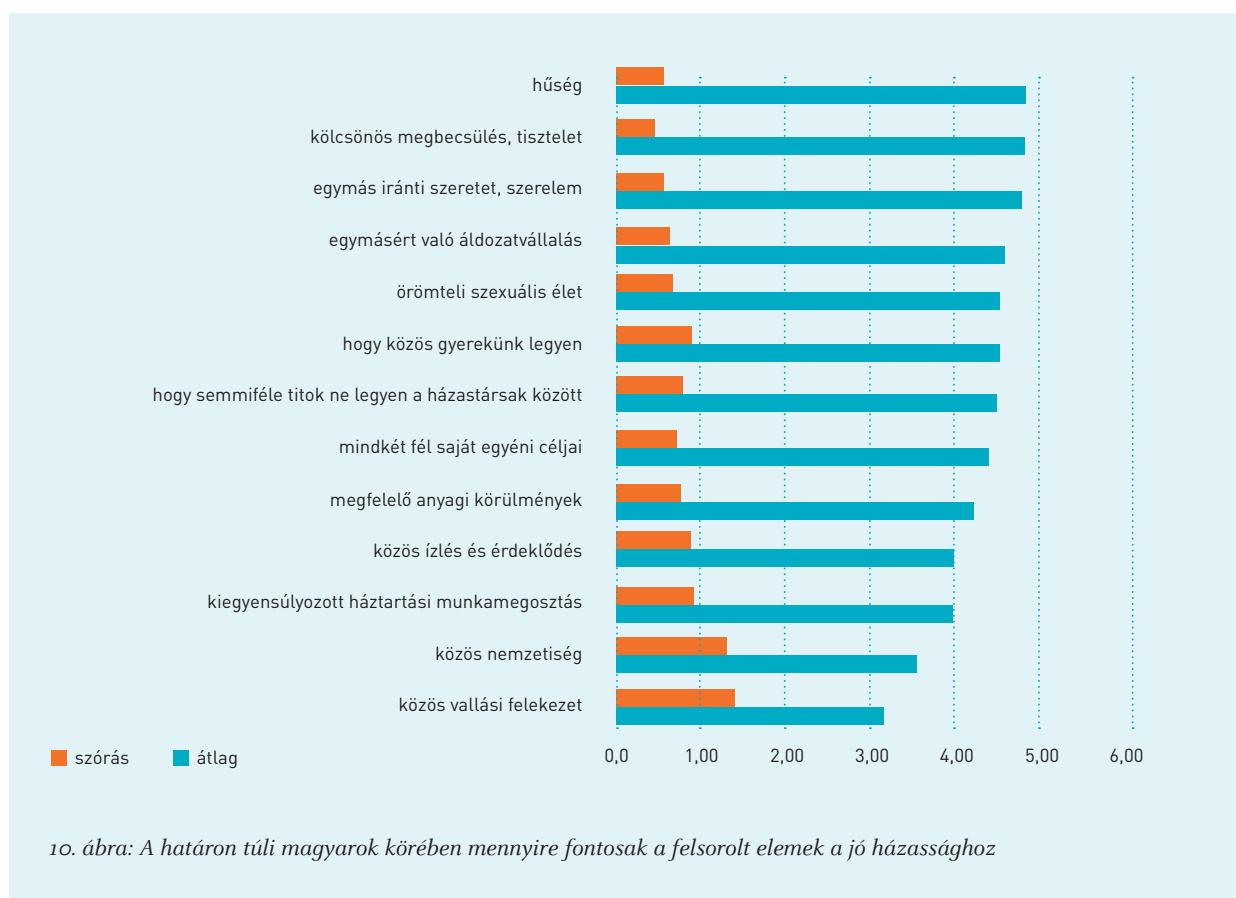
Az előbb ismertetett adatokból látható, hogy a házasságra nem véletlenül tekinthetünk úgy, mint a családok bővülésének biztos alapjára. Ezek ismeretében viszont joggal merül fel az a kérdés is, hogy mi kell a jó házassághoz, mi tartja egyben a házasságokat.

A témában végzett korábbi kutatásokból, például a Hungarostudy 2013 adataiból (Györffy Zsuzsa és mtsai 2013) az látszik, hogy a 18 és 35 év közötti fiatalok szerint a legfontosabb öt tényező, amely hozzájárul egy pár sikeres együttéléséhez a hűség, a szerelem, a kölcsönös tisztelet, a harmonikus szexuális élet, valamint a közös célok megléte. Azoknak, akik számára fontos a házasság, a sikeres kapcsolat záloga a hűség (82%, nőknél ez nagyobb jelentőséggel bír), a megbecsülés (56%), valamint a gyermekvállalás (29%).

Engler Ágnes (2018) debreceni egyetemista hallgatók körében végzett kutatása hasonló eredményeket mutat. A kutatásban részt vett egyetemisták véleménye szerint a jó párkapcsolathoz elengedhetetlen a bizalom és a hűség, ezeket követi

az intimitás, az elfogadás és a kompromisszum-készség. A válaszadók úgy vélték, a házassági döntés legfőképp a párkapcsolat minőségén múlik, nem pedig a külső feltételek meglétén. A gyermekvállalási tervekre a nem és a család nagysága (testvérek száma) hatott a legjobban. A hallgatók szerint a családalapítás tudatos halasztásának legfontosabb oka a jobb anyagi körülmények megteremtése, illetve a karrierépítés. Engler kimutatta ugyanakkor azt is, hogy a házasodási kedv a teljes családokban élőknel a legerőteljesebb, azonban az elvált szülők gyermekei sem zárkoznak el a házasság intézményétől. További lényeges megállapítása, hogy minél nagyobb családból érkezik valaki, annál több gyermeket szeretne vállalni.

A KINCS határon túli magyarok körében végzett 2018-as kutatásában a jó házassághoz fontos tényezőket 1-5-ig terjedő skálán osztályozták a válaszadók. Az eredmények azt mutatták, hogy leginkább a hűséget, a kölcsönös tiszteletet és az egymás iránti szeretetet tartják fontosnak a határon túli magyarok (10. ábra).

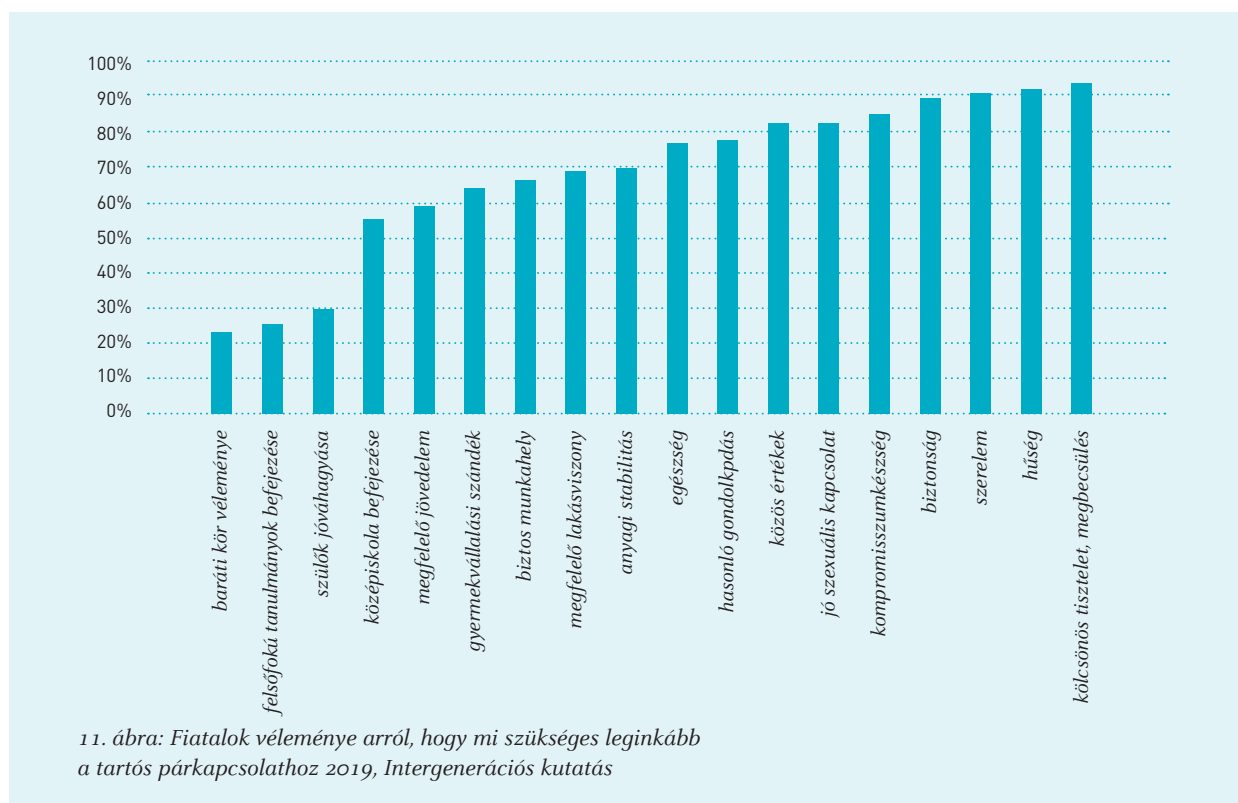


A párkapcsolatban élő válaszadók gyermekkori háttérét vizsgálva kiderült hogy közel 88,1%-uk szülei együtt éltek, és csupán 7,6%-uk családjában váltak el a szülők. A fennmaradó 3,1% szülei együtt éltek, de nem házasodtak össze. Sem az összeköltözést, sem a házasságot nem tervezők szülei között voltak a legnagyobb arányban az elváltak. Ennek a fordítottja is igaz, akik összeházasodnának, azok előzetes együttélés nélkül, illetve, akik először együtt élnének, aztán összeházasodnának, azok szülei között jóval kisebb arányban voltak elváltak. Tehát ahogyan azt feltételeztük, a házasság egyik alapkövének tekinthetjük a jó szülői mintát.

A párkapcsolat stabilitását két változóval mérhetjük: az egyik, hogy valaki mennyire elégedett a házasságával, párkapcsolatával, a másik, hogy mennyire merült fel már a kérdezettben a válás gondolata. A minta alapján a gyermekek között szinte nincs kimutatható kapcsolat a párkapcsolati zavarok és a további gyermekvállalás között,

aminek az is az oka, hogy a válaszolók döntő többsége nagyon is elégedett a párkapcsolatával, és mindössze minden tizedik vallja azt, hogy már gondolt a válásra, vagy éppen jelenleg válik. Ez alapján is az látható, hogy a gyermek megléte védheti a házasságot.

Intergenerációs kutatásunkban is vizsgáltuk, vajon melyek azok a tényezők, amelyek a leginkább szükségesek egy tartós párkapcsolathoz. A fiatalok válaszai alapján elmondható, hogy az öt legfontosabb jellemzője egy tartós párkapcsolatnak a kölcsönös tisztelet/megbecsülés, a hűség, a szerelem, a biztonság és a kompromisszumkésztség. 80 %-nál többen jelölték meg meg a közös értékeket és a jó szexuális kapcsolatot (11. ábra). Legkevesbé a baráti kör véleménye, a felsőfokú tanulmányok befejezése, illetve a szülők jóváhagyása számít a fiataloknak. A fiatalok párkapcsolathoz kapcsolódó nézeteit összevetve az idők véleményével megállapítható, hogy nagyrészt hasonló álláspontokról beszélhetünk.



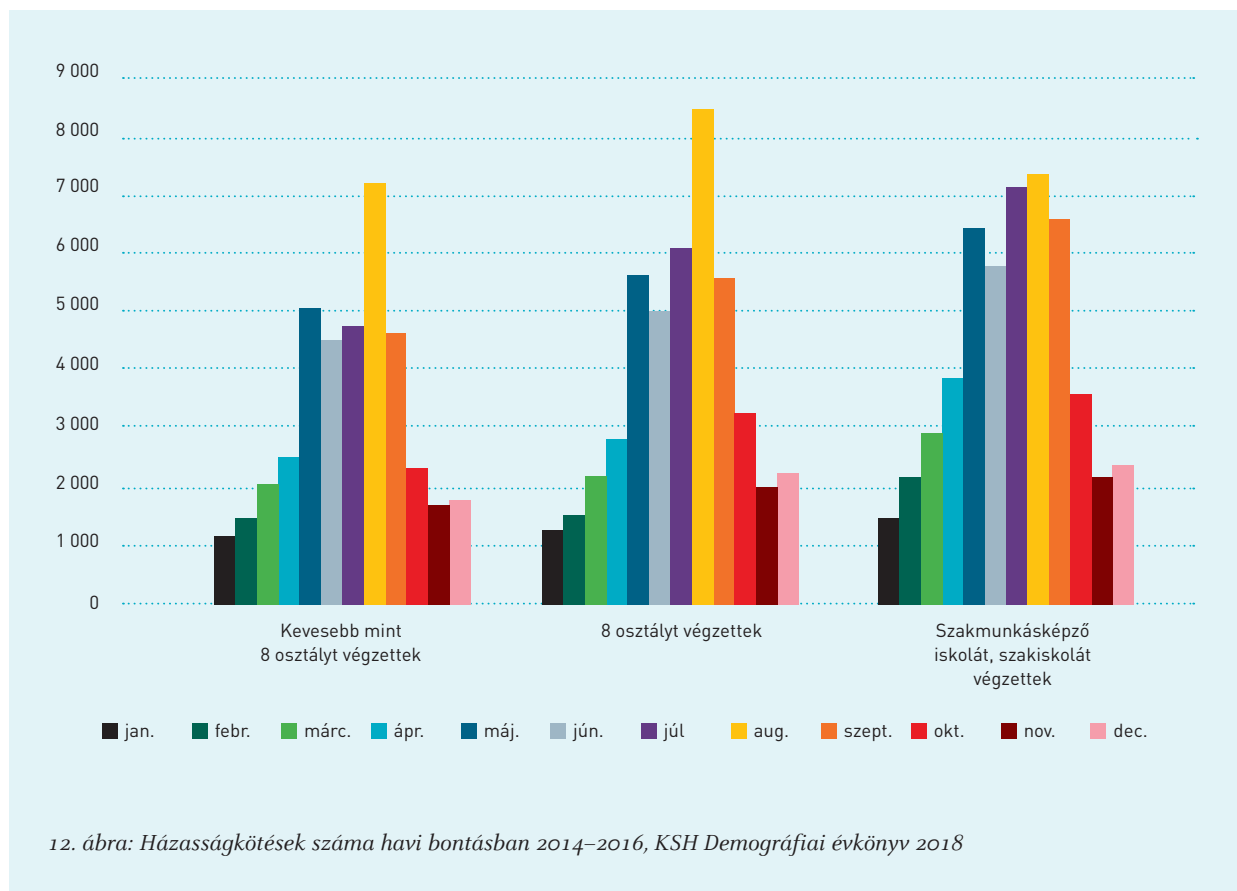
Azt már tudjuk, hogy a fiatalok házasságban szeretnének élni, de a kutatásból az is kiderül, hogy azok a 24-25 éves, középfokú és felsőfokú végzettségű fiatalok, akiknek együtt vannak a szülei, tervezik leginkább, legmagasabb arányban a há-

zasságkötést. Emellett a biztos anyagi háttér is egyértelműen erősíti a házasságok létrejöttét. A pozitív szülői minta döntő tényező a fiatalok házasságkötési szándékánál.

A családpolitikai intézkedések és a házasságkötések alakulása

A kormány számos, az elmúlt évtizedben bevezetett intézkedéssel ösztönzi a házasságkötéseket, ezzel is visszaadva a házasság társadalmi rangját, megbecsülését. Az első házasságok adókedvezményét

2015. január elsején vezették be, vagyis ha a házaspár legalább egyik tagja az első házasságát köti, akkor csökkenthetik személyi jövedelemadójukat a házasságot követő két évben.

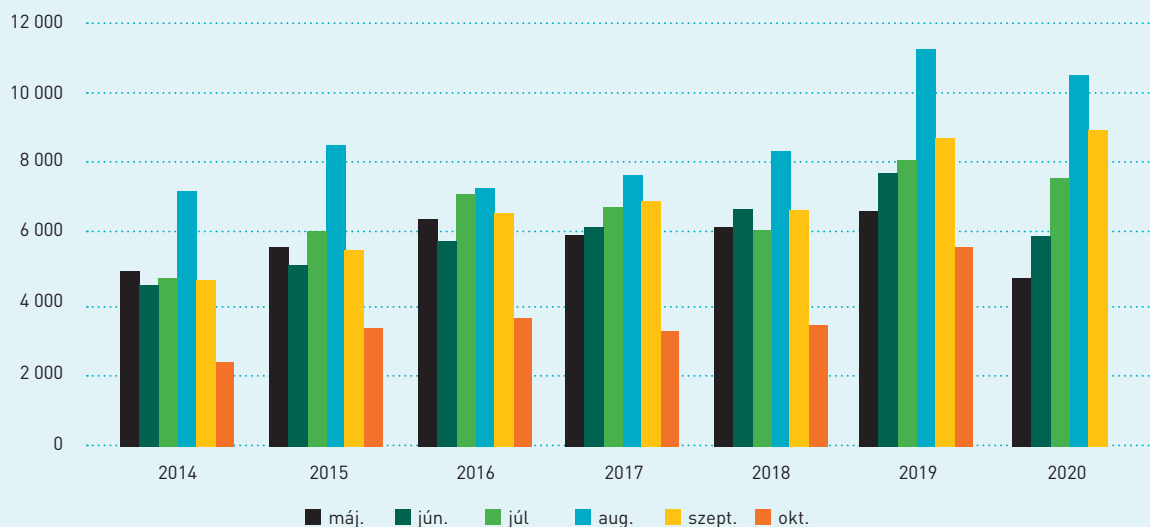


Az adatokból az látszik, hogy 2014-hez képest, 2015-ben már februártól elkezdett növekedni a házasságok száma, s 2016-ban – a bevezetést követő év januárjában – közel 200-zal több házasságot kötöttek, mint 2015 januárjában (12. ábra).

A kutatásokból tudjuk, hogy a lakhatás fontos tényező a családtervezésnél. A családi otthontermelési kedvezményt 2015 júliusától a meglévő és

az előre vállalt gyermekekre is felvehetik a párok. Az előre vállalt gyermekeknél kikötés, hogy csak házaspárok vehetik igénybe a támogatást és legalább az egyik félnek 40 év alattinak kell lennie. Az adatokból az derül ki, hogy ennek a kedvezménynek a bevezetése is pozitív hatással volt a házasságkötések számára.

¹⁸A 2020-as adatok csak szeptemberig érvényesek.

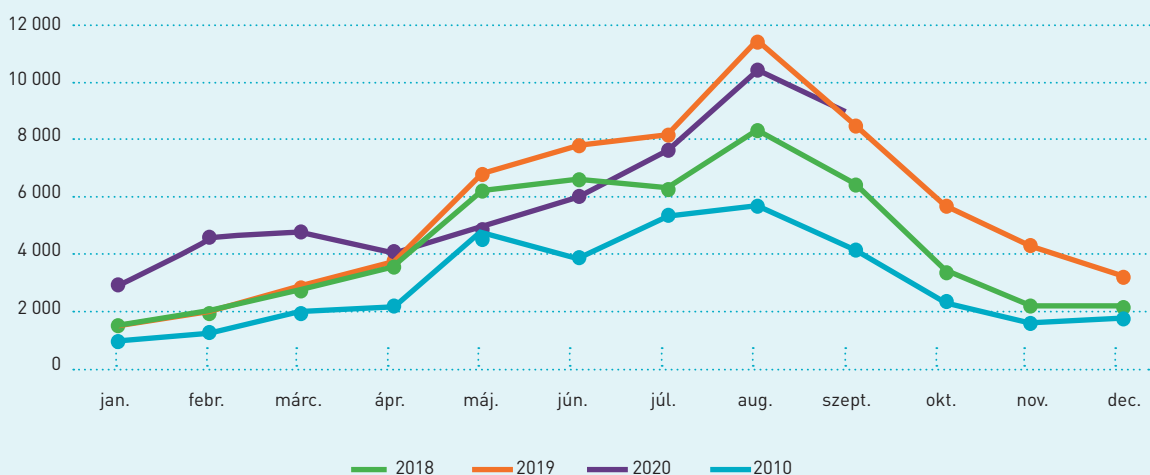


13. ábra: Házasságkötések száma a legnépszerűbb hónapokban 2014–2019, KSH Demográfiai Évkönyv 2018, Népmozgalmi gyorstájékoztatók alapján¹⁸

Ha megnézzük a bevezetés előtti és utáni éveket, láthatjuk, hogy már 2015 augusztusában is magasabb volt a házasságkötések száma, mint az azt megelőző évben (13. ábra). A következő években pedig szintén minden hónapban látszik a növekedés a 2015-ös adatokhoz képest.

Az anyagi segítség döntő szerepet játszhat a gyerekvállalásban, ami pedig szorosan összefügg a házasságkötéssel. A babaváró támogatás 2019 júliusa óta érhető el, mely 10 millió Ft kamatmentes, szabadfelhasználású hitelt jelent a fiatal

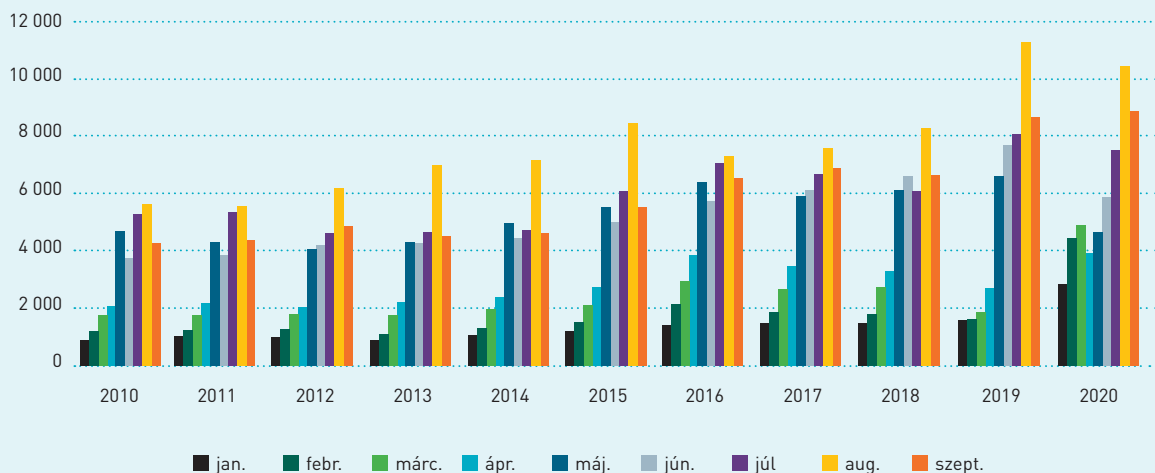
házasok számára. A feltételek közé tartozik, hogy a feleségnek 18 és 41 év közöttinek kell lennie és legalább 3 év biztosítási jogviszonnyal kell rendelkeznie. Csak azok vehetik fel, akik házasságban élnek, és legalább az egyik fél számára ez az első házasság. A legfrissebb adatok tükrében már teljesen egyértelmű, hogy a támogatás nagy hatással van a házasságkötések alakulására, hiszen 2018 és 2019 között a házasságkötések száma jelentősen megnövekedett.



14. ábra: Házasságkötések száma havi bontás szerint 2010-ben, 2018-ban, 2019-ben és 2020-ban áprilisig, KSH Demográfiai évkönyv 2018, Népmozgalmi gyorstájékoztatók alapján

Már a Családvédelmi Akcióterv 2019. február 10-i bejelentése után elkezdett növekedni a házasságkötések száma. A 2018-as adatokhoz viszonyítva 2019 májusáig még csak kis mértékű változás történt, de a júliusi bevezetést követően már

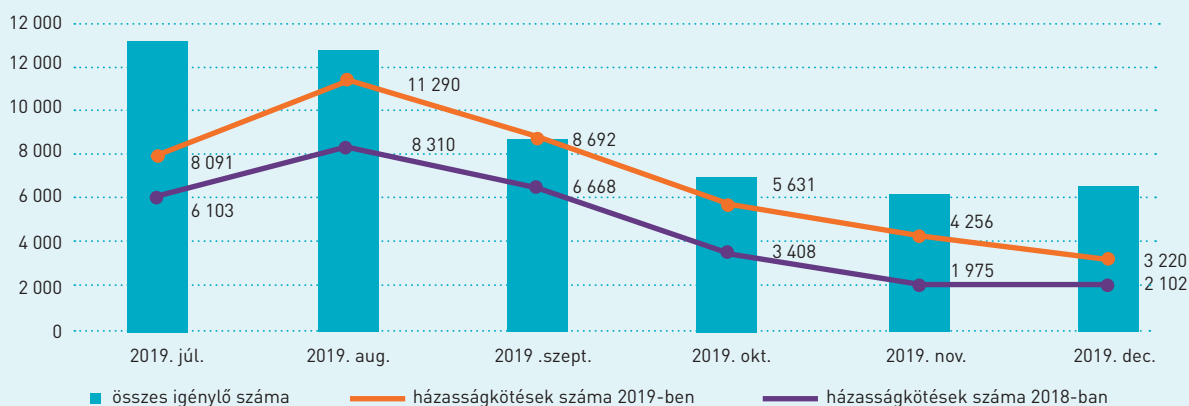
egyértelműen jelentős különbségek mutatkoztak (14. ábra). A legnagyobb növekedés a nyári hónapok közül augusztusban történt, míg 2018-ban 8 310 házasságot kötöttek ebben a hónapban, addig 2019-ben már 36%-kal többet, 11 290-et.



15. ábra: Házasságkötések számának változása az év első négy hónapjában 2010–2020 közötti években KSH Demográfiai évkönyv 2018, Népmozgalmi gyorstájékoztatók alapján

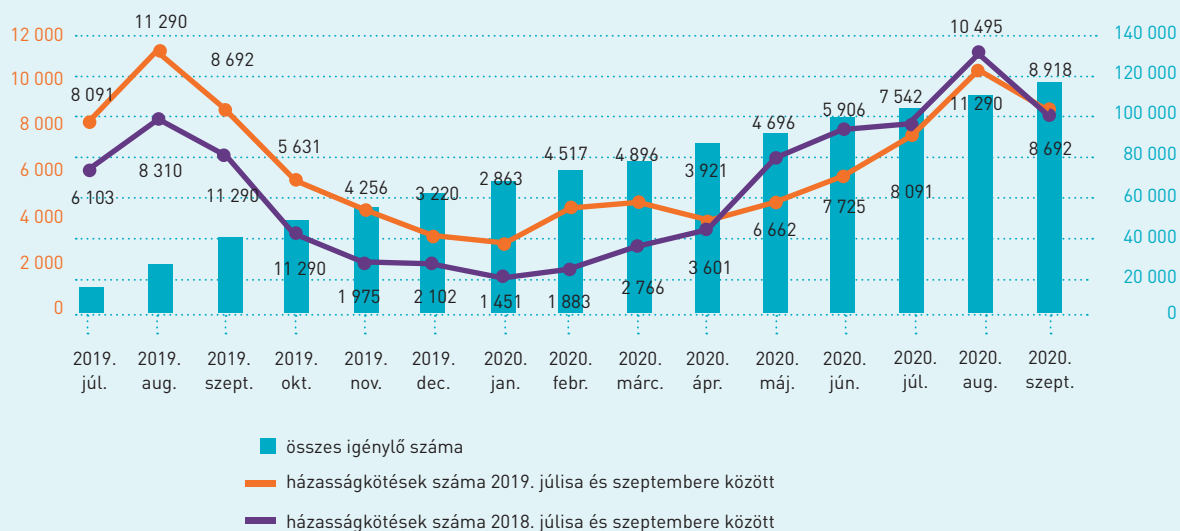
2010-2014 között április és májusban voltak hasonló adatok, mint idén januárban, de a februári adat is sokkal jobb, mint korábban a legkedvezőbb áprilisi. Az adatok alapján elmondhatjuk, hogy

a téli esküvők is egyre népszerűbbek lettek, és megelőzik 2020-ban a korábbi évek tavaszi adatait (15. ábra). Az áprilisi adatokra már nagy valószínűséggel a koronavírus járvány is hatással volt.



16. ábra: A babaváró támogatást igénylők számának és a házasságkötések számának alakulása 2018 és 2019 második felében havi bontás szerint, KSH Demográfiai évkönyv 2018, Népmozgalmi gyorstájékoztatók alapján¹⁹

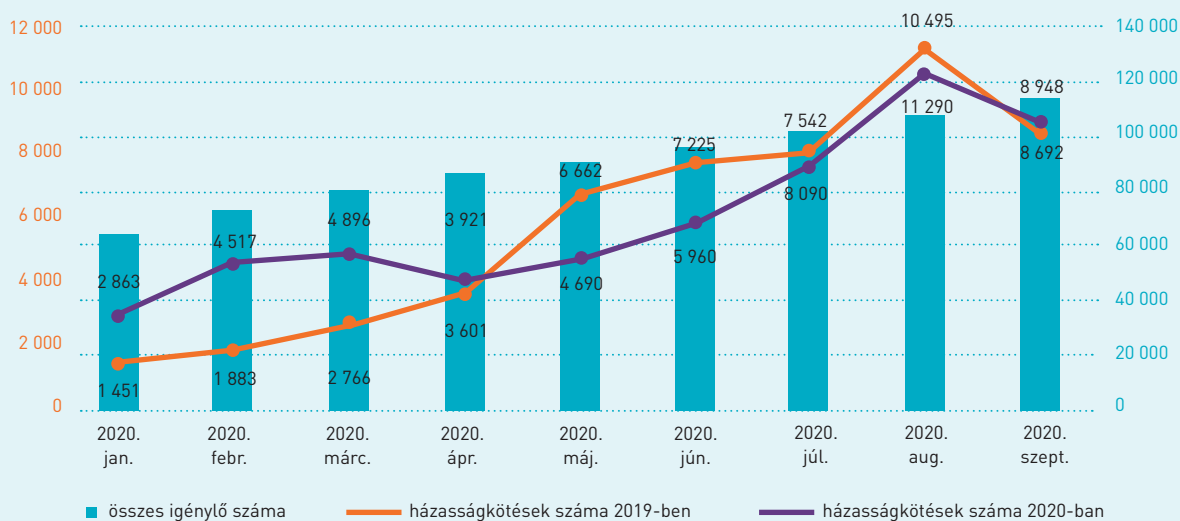
¹⁹Demográfiai évkönyv 2018, KSH: www.ksh.hu > ksh > docs > hun > xstadat > xstadat_evkozi > xls > 1_1h



17. ábra: A babaváró támogatás igénylői és a házasságkötések alakulása 2018, 2019 és 2020, KSH Demográfiai Évkönyv 2018, Népmozgalmi gyorstájékoztatók alapján

A babaváró támogatás egyértelműen pozitív hatást gyakorol a házasságkötések számára, hiszen ahogy növekszik az igénylők száma, úgy növekszik a 2019-ben és 2020-ban kötött házasságkötések száma az egy évvel korábbiakhoz képest.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a kormány egyes családpolitikai intézkedései közül valamilyen hatással lehetett a házasságkötések számának alakulására, de a legnagyobb pozitív változást a fiatal házások számára elérhető babaváró támogatás hozta.



18. ábra: A babaváró támogatást igénylők számának és a házasságkötések számának alakulása 2019 és 2020 első kilenc hónapjában (KSH)

Összegzés

Az elmúlt évtizedben a kormány intézkedéseinek egyik deklarált célja a családok megerősítése volt. Ennek egyik módja a házasságok támogatása, a házasságkötések bátorítása. Az adatokból látjuk, hogy a házasság, mint intézmény ma reneszánszát éli az országban. Ezt nagymértékben az ország demográfiai helyzetére adott kormányzati válasznak köszönhetjük, melynek kiemelt célja a tervezett és vágyott gyermekek megszületése.

A gyermekvállalás és a házasság tervezése szorosan összekapcsolódik. Míg a házasságot nem tervező fiatalok esetében csak 35,8% gondolkodik a gyermekvállaláson, addig a házasságot tervezők körében ez az arány 97,1%. Ezekből a számokból is világosan látszik, hogy a gyermekek megszületését támogatja a házasság, és ezt egy stabil, komplex családpolitika nem hagyhatja figyelmen kívül.

A magyar fiatalok többsége házasságot szeretne kötni, családban szeretne élni, és gyermekeket szeretne nevelni. A kutatások azonban több olyan problémára is rávilágítottak, amelyek elriaszthatják őket az elköteleződéstől, illetve olyan terheket róhatnak rájuk, ami miatt nem mernek belevágni a családalapításba. Az elmúlt évek intézkedéseinek hatása azt mutatja, hogy a kormány sikeresen azonosította a problémákat, és az ezekre adott válaszok szemmel látható eredményt hoztak, azaz találkoztak a célcsoport, a magyar fiatalok igényeivel. A babaváró támogatás, a családok otthonteremtési kedvezménye, az első házások kedvezménye mind-mind segítenek abban, hogy az emberek házasságot köthessenek, hogy ezek a házasságok stabilak legyenek, így a vágyott gyermekek megszülethessenek.

A magyarok házasságpártiak, ezt támasztja alá, hogy a kutatások szerint az emberek 90%-a a házasságkötést javasolja a fiatalok számára az élettársi kapcsolattal és az egyedül éléssel szemben. Az emberek abban is nagy arányban egyetértenek, hogy a házasság nem idejétmúlt intézmény. 2016-ban a 22–75 évesek háromnegyede adta

ezt a választ, és csak 16%-uk gondolta azt, hogy szükségtelenné vált.

A kormány családpolitikájának eredményeképpen 2010-2019 között háromnegyedével nőtt a házasságkötések száma és egyharmaddal csökkent a válásoké. A legfrissebb adatok szerint 2019 év végéig 65 300 pár kötött házasságot, az egy évvel korábbihoz képest ez több mint 20%-os javulás, és ez a szám 2020-ban tovább emelkedett, az első 3 hónapban rendre közel kétszer annyian házasodtak, mint tavaly ugyanebben az időszakban. A koronavírus hatására a házassági kedv további emelkedése megakadt, de 2020 szeptemberig még így is magasabb, mint egy évvel korábban. 2020-ban az első 9 hónapban 69 543 gyermek jött világra, 4,9%-kal, 3251-gyel több, mint tavaly a januártól szeptemberig terjedő időszakban. 1990 és 2017 között az átlagos házasságtartam megnövekedett, 10,9-ről 14 év fölé, vagyis a házasságok egyre stabilabbak lettek. A házasságban eltöltött idő közel harmadával nőtt.

Bár a család az európai kultúrában a hagyományos értékek közé tartozik, a házasság intézménye a fiatalok körében szinte mindenhol veszített népszerűségéből. Ezt a trendet sikerült Magyarországon megállítani és megfordítani, felismerve, hogy az emberek továbbra is stabilitásra és családra vágnak. A családok stabilitása, életképessége pedig létkérdés az ország szempontjából, hiszen meghatározza az egész nemzet fennmaradását, jövőjét. A családbarát kormányzati intézkedések hatása egyértelműen pozitív: a házasságok száma nőtt, a válások száma csökkent, a termékenységi mutatók javultak, ami elengedhetetlen a gazdasági versenyképesség szempontjából is. A demográfiai kihívások azonban továbbra is komoly fenntarthatósági problémát jelentenek az európai társadalmakra nézve, ez és az elért sikerek is a jelenlegi családpolitikai irányvonal folytatását teszik szükségessé.

²⁰ A KINCS 2019-es intergenerációs kutatása.

²¹ KSH Demográfiai Portré 2018, 24. p.

Absztrakt

A házasságkötések száma kisebb ingadozásoktól eltekintve 1975-től kezdve folyamatosan csökkent, majd a 2010-es mélypontot követően előbb lassabb, majd egyre dinamikusabb növekedésbe kezdett. 1975-ben még 103 775 házasságkötést regisztráltak, 2010-ben már csak 35 520-at. Ez a mértékű csökkenés azonban nem magyarázható pusztán a népességfogyással, főleg, hogy 1975-1981 között még nőtt is Magyarország lakossága. Habár az utóbbi 10 évre jellemző emelkedés üteme a koronavírus járvány hatására némileg lassult, mégis egyelőre kitart. Ennek oka a házasságot intenzíven támogató kormányzati családpolitika.

Tanulmányunkban megkíséreltük feltárni a növekedés okát, illetve a házasságkötéseknek a gyermekvállalásnál jelentkező hatását. Megvizsgáltuk a bevezetett házasságkötéseket is befolyásoló csa-

ladpolitikai intézkedéseket, összevetettük ezek bevezetésének, igénylésének adatait, illetve az ezt követő házasságkötési adatokat.

A házasság intézménye elengedhetetlennek tűnik a jelenlegi demográfiai trendek megfordításának szempontjából. Kutatásainkból az látszik, hogy a házasság, mint párkapcsolati forma elsősorban a gyermekes-, illetve gyermeket váró pároknál jellemző, és a gyermekvállalás szándéka az egyik legfőbb házasságkötési tényező. A házasság és a gyermekvállalás egymásra kölcsönösen ható tényezők, ezért az előbbi támogatása, kihat az utóbbira.

Kulcsszavak: házasság, házasságkötések száma, válások száma, családpolitikai intézkedések, babaváró

Felhasznált irodalom

Brown, Susan L., Jennifer R. Bulanda & Gary R. Lee (2005). The Significance of Nonmarital Cohabitation: Marital Status and Mental Health Benefits Among Middle-Aged and Older Adults. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*. 60(1), 21–29.

Engler Ágnes (2018). Párkapcsolati elköteleződések és családalapítási szándékok. In Engler Ágnes (szerk.). *Család és karrier. Egyetemi hallgatók jövőtervei*. Debrecen: Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ, 12-37.

Eurostat: Élveszületések száma az Európai Unióban, 2010 és 2019 között https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_fmmonth&lang=en

Eurostat: Teljes termékenységi ráta az Európai Unióban, 2010 és 2018 között https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_frate&lang=en

Eurostat: Házasságkötések száma az Európai Unióban, 2010 és 2018 között https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_nind&lang=en

Eurostat: Válások száma az Európai Unióban, 2010 és 2018 között <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Gyórfy Zsuzsa, Susánszky Anna, Ádám Szilvia, Dukay-Szabó Szilvia (2013). A 35 év alatti felnőtt fiatalok párkapcsolati szokásai. Hogyan látják a férfiak, és hogyan a nők?, In Susánszky Éva, Szántó Zsuzsa. *Magyar lelkiállapot 2013*, Budapest: Semmelweis Kiadó. 199-212.

Heidl György (2017) „Csont az én csontomból” A házasság misztériuma. 16. http://real-d.mtak.hu/1127/7/dc_1450_17_doktori_mu.pdf (Letöltés: 2020. 06. 21.)

Kamp Dush, Claire M., Catherine L. Cohan & Paul R. Amato (2003). The Relationship Between Cohabitation and Marital Quality and Stability: Change Across Cohorts? *Journal of Marriage and the Family*. 65, 539–549.

Kapitány Balázs, Spéder Zsolt: Gyermekvállalás. In: Monostori Judit, Óri Péter, Spéder Zsolt (szerk.) *Demográfiai Portré 2018. Jelentés a magyar népesség helyzetéről*. Budapest: KSH Népeségstudományi Kutató Intézet 47-64.

Kopp Mária, Skrabski Árpád (2009): *Economic Crisis, Work, Mental Health in a Changing Society*. WHO/EU Conference, The Swedish Parliament.

Kopp Mária, Székely András, Skrabski Árpád (2008): Mi magyarázhatja a magyar férfiak idő előtti egészségromlását és halálozási arányát?, In. Kopp Mária (szerk.) (2008): *Magyar lelkiállapot 2008. Esélyerősítés és életminőség a mai magyar társadalomban*. Budapest: Semmelweis Kiadó. 215.

<https://polgariszemle.hu/archivum/34-2007-junius-3-evfolyam-6-szam/191-mi-magyarazhatja-a-magyar-ferfiak-ido-elotti-egeszsegromlasat-es-halalozasi-aranyait> (Letöltés: 2020. 06. 21)

Kovács Éva, Balog Piroška, Mészáros Eszter, Kopp Mária (2013): A házastársi, élettársi és elvált családi állapot összefüggései a mentális egészséggel. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika* 14. 206-207., DOI: 10.1556/Mental.14.2013.3.2
<http://real.mtak.hu/57943/1/mental.14.2013.3.2.pdf> (Letöltés: 2020. 06. 21)

Makay Zsuzsanna, Szabó Laura: Válás. In: Monostori Judit, Őri Péter, Spéder Zsolt (szerk.) *Demográfiai Portré 2018. Jelentés a magyar népesség helyzetéről*. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutató Intézet 29-46

Murinkó Livia, Rohr Adél: Párkapcsolat, házasságkötés. In: Monostori Judit, Őri Péter, Spéder Zsolt (szerk.) *Demográfiai Portré 2018. Jelentés a magyar népesség helyzetéről*. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutató Intézet 9-28

Papházi Tibor, Tárkányi Ákos, Baráté Edina, Béres Orsolya, Trieb Mariann (2019): A családok biztos alapja a generációk közötti jó kapcsolat – intergenerációs kutatás. *Kapocs* 3-4. 52-76.

Papházi Tibor - Béres Orsolya - Baráté Edina - Trieb Mariann - Székely András (2019): Párkapcsolatok és gyermekvállalás a külföldi magyar családok körében – egy reprezentatív kutatás eredményei. *Kisebbségi Szemle* 3. 7-36.

Sztretykó György (2002). Válságban van-e a jelenlegi családmódel? In Sztretykó Gy. (szerk.). *Globalizáció és család. A család-szociológia új kihívásai*. Pécs: Comenius Bt. 39.

Központi Statisztikai Hivatal (2017): A házasságkötési magatartás változásainak demográfiai jellemzői

Központi Statisztikai Hivatal (2019): A válások demográfiai jellemzői. Statisztikai tükör

Központi Statisztikai Hivatal (2019): *Demográfiai Évkönyv 2018*

Központi Statisztikai Hivatal (2020): *Népmozgalmi gyorstájékoztató*

https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/nep/nep2006.html?utm_source=kshhu&utm_medium=banner&utm_campaign=theme-nepesseg-es-nepmozgalom (Letöltés: 2020. 06. 27)

Felmérés a házasságok megtartásáról – gyorsjelentés
https://www.koppmariaintezet.hu/docs/h%C3%A1zass%C3%A1gok%20megtart%C3%A1sa%20kutat%C3%A1s_gyors-jelent%C3%A9s_2020marc25.pdf (Letöltés: 2020.06.27.)